DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği: Türkiye Örnekleminde Yeni Bir Ölçeğin Psikometrik İncelemesi

Trait Hope Emotion Scale: A Psychometric Evaluation of a New Scale in a Turkish Sample

Vedat BAKIR, Dr. Öğretim Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, vedat.bakir@dpu.edu.tr

İsmail KUŞCİ, Dr. Öğretim Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, kusci.ismail@gmail.com

Geliş tarihi - *Received:* 9 Mayıs 2025
Kabul tarihi - *Accepted*: 7 Ocak 2026
Yayın tarihi - *Published*: 28 Nisan 2026

Bakır, V. ve Kuşci, İ. (2026). Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği: Türkiye örnekleminde yeni bir ölçeğin psikometrik incelemesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 17(1), 47-69.
DOI. 10.51460/baebd.1696407

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Öz. Bu araştırmanın amacı, Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından umudun duygusal boyutunu ölçmek amacıyla geliştirilen Trait Emotion Hope Scale'in (TEHS) Türkçeye uyarlanmış hali olan Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği'nin (MUDÖ) psikometrik özelliklerini incelemektir. Çalışma, açımlayıcı faktör analizi (AFA) için 250 kişilik ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için 365 kişilik iki ayrı örneklemden elde edilen verilerle yürütülmüştür. AFA sonuçları, MUDÖ'nün Türkçe formunun tek boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .75 ile .86 arasında değişirken, toplam varyansın %61.6'sı açıklanmıştır. DFA sonuçları modelin mükemmel uyum sağladığını göstermiştir (χ^2/df = 1.92, CFI = .99, TLI = .99, RMSEA = .050). Yakınsak geçerlik kapsamında hesaplanan Bileşik Güvenirlik (CR = .89) ve Ortalama Açıklanan Varyans (AVE = .58) değerleri, ölçeğin yapı geçerliğini desteklemektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alfa = .88, McDonald's omega = .88) yüksek güvenilirlik düzeyine işaret etmektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında, MUDÖ'nün Sürekli Umut Ölçeği (r = .64), Azimli Umut Ölçeği (r = .41) ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (r = .69) ile güçlü pozitif; depresyon (r = -.33), anksiyete (r = -.35) ve stres (r = -.38) ile orta düzeyde negatif; On Maddelik Kişilik Ölçeği'nin dışadönüklük ve uyumluluk boyutlarıyla ise zayıf düzeyde pozitif ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Cinsiyete göre yapılan ölçme değişmezliği analizlerinde yapısal değişmezliğin sağlandığı (CFI = .996, RMSEA = .036), ancak metrik değişmezlikte ΔRMSEA kriterinin minimal düzeyde aşıldığı (.017 > .015) belirlenmiştir. Bu nedenle, üst düzey değişmezlik aşamaları test edilmemiştir. Elde edilen bulgular, MUDÖ'nün umudun duygusal boyutunu ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu desteklemektedir.
Anahtar Kelimeler: Mizaçsal umut, Duygusal umut, Ölçek uyarlama, Psikometrik özellikler.

Abstract. This study aimed to examine the psychometric properties of the Turkish adaptation of the Trait Emotion Hope Scale (TEHS), developed by Feldman and Jazaieri (2024), renamed as the Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği (MUDÖ) in Turkish. Data were collected from two independent samples (N = 250 for EFA; N = 365 for CFA). Exploratory factor analysis confirmed a unidimensional structure for the MUDÖ, with item factor loadings ranging from .75 to .86, explaining 61.6% of the total variance. Confirmatory factor analysis demonstrated excellent model fit (χ^2/df = 1.92, CFI = .99, TLI = .99, RMSEA = .050). Convergent validity was supported by Composite Reliability (CR = .89) and Average Variance Extracted (AVE = .58). Internal consistency coefficients were high (Cronbach's alpha = .88, McDonald's omega = .88). For criterion-related validity, the MUDÖ showed strong positive correlations with the Dispositional Hope Scale (r = .64), Persevering Hope Scale (r = .41), and Psychological Well-Being Scale (r = .69); moderate negative correlations with depression (r = -.33), anxiety (r = -.35), and stress (r = -.38); and weak positive correlations with extraversion and agreeableness dimensions of the Ten-Item Personality Inventory. Measurement invariance analyses across genders indicated configural invariance (CFI = .996, RMSEA = .036), but metric invariance was not fully supported due to a minimal ΔRMSEA criterion violation (.017 > .015). Therefore, higher-order invariance levels were not tested. Findings support the MUDÖ as a valid and reliable tool for assessing the emotional dimension of hope in Turkish populations.
Keywords: Trait emotion hope, Emotional hope, Scale adaptation, Psychometric properties.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Extended Abstract

Introduction. Hope is widely recognized as a fundamental psychological resource that enables individuals to maintain positive expectations for the future, even in the face of adversity. Traditionally, hope has been conceptualized primarily through a cognitive-motivational lens, particularly within Snyder's (1991) hope theory, which defines hope as consisting of two components: pathway thinking (the perceived ability to generate routes toward goals) and agency thinking (the motivational drive to pursue those goals). However, more recent conceptual developments have highlighted the emotional dimension of hope, underscoring that affective experiences play a central role in how individuals generate and sustain hopeful states (Fredrickson, 2001; Lazarus, 1991).

In this context, Feldman and Jazaieri (2024) proposed the Trait Emotion Hope Scale (TEHS), a unidimensional instrument specifically designed to capture the emotional aspect of dispositional hope. Unlike previous measures that largely emphasize cognitive evaluations of one's ability to achieve goals, the TEHS focuses on the enduring emotional experiences of hope—such as optimism, positive anticipation, and emotional resilience. The scale aligns with theories of positive psychology, which view hope not only as a cognitive function but also as a dynamic emotional process that contributes significantly to psychological well-being.

This study aimed to adapt the TEHS into Turkish, resulting in the Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği (MUDÖ). The primary objective was to investigate its psychometric properties in a Turkish cultural context and determine whether the emotional construct of hope, as defined in the original scale, maintains its theoretical and empirical integrity in this setting. Given the scarcity of instruments that address emotional hope—particularly in non-Western cultural contexts—this adaptation aims to fill a notable gap in the literature and support the development of culturally relevant assessment tools.

Method. The adaptation process followed rigorous cross-cultural methodology, including forward and backward translation, expert panel review, and pilot testing for cultural and linguistic relevance. Two separate samples were recruited for the study: Sample 1 (N = 250) was used for Exploratory Factor Analysis (EFA), while Sample 2 (N = 365) was used for Confirmatory Factor Analysis (CFA) and further psychometric testing. All participants provided informed consent, and ethical approval was obtained from the relevant institutional ethics committee.

To assess criterion-related validity, several established psychological instruments were administered alongside the MUDÖ, including the Dispositional Hope Scale, Persevering Hope Scale, Psychological Well-Being Scale, Depression-Anxiety-Stress Scale (DASS-21), and the Ten-Item Personality Inventory. These instruments were selected based on their theoretical relevance to hope, affective functioning, and personality traits that have shown empirical associations with emotional resilience.

Results. The EFA yielded a unidimensional factor structure, consistent with the original TEHS. All six items showed strong factor loadings ranging from .75 to .86, explaining 61.6% of the total variance. This level of explained variance is well above the commonly accepted threshold for psychological scales, reinforcing the construct validity of the MUDÖ.

The CFA results confirmed the one-factor model and demonstrated acceptable to good model fit, with fit indices well within the acceptable range: CFI = .99, TLI = .98, RMSEA = .072, and GFI = .99.

Bakır, V. ve Kuşci, İ. (2026). Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği: Türkiye örnekleminde yeni bir ölçeğin psikometrik incelemesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 17(1), 47-69.
DOI. 10.51460/baebd.1696407

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Internal consistency was high, with Cronbach's alpha and McDonald's omega both calculated as .90 across both samples.

In terms of criterion validity, the MUDÖ showed significant positive correlations with measures of cognitive hope (r = .64), persevering hope (r = .41), and psychological well-being (r = .69), as expected. Conversely, it showed negative correlations with psychological distress indicators, including depression (r = –.33), anxiety (r = –.35), and stress (r = –.38). Weak but statistically significant positive correlations were also found with extraversion and agreeableness dimensions of personality, consistent with prior findings suggesting that emotionally hopeful individuals tend to display more sociable and cooperative tendencies.

Measurement invariance testing across gender groups supported structural invariance; however, full metric invariance was not achieved, and therefore higher-order invariance levels (e.g., scalar invariance) were not tested. These findings suggest that while the MUDÖ is generally robust across gender, some caution is warranted when comparing latent means between groups.

Discussion and Conclusion. The results provide compelling evidence that the MUDÖ is a valid and reliable measure for assessing the emotional dimension of hope in Turkish populations. The preservation of the original scale's unidimensional structure, high internal consistency, and theoretically consistent relationships with external constructs all underscore the scale's psychometric strength. Importantly, the adaptation of the TEHS contributes to the cross-cultural understanding of emotional hope, a dimension often overlooked in hope research.

The weak associations with personality traits further support the idea that emotional hope, while related to individual disposition, may operate as a distinct affective construct, less influenced by stable personality traits and more reflective of situational and motivational states. This makes the MUDÖ particularly useful for applied settings, such as counseling, clinical assessment, and educational interventions, where understanding and fostering hope can lead to better psychological outcomes.

Given the importance of culturally grounded tools in psychological assessment, the MUDÖ stands as a promising instrument for both research and practice in Turkish-speaking populations. Future studies may build on these findings by exploring the scale's applicability in clinical groups, longitudinal designs, and intervention-based research aiming to enhance emotional hope and psychological resilience.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Giriş

Umut, insanlık tarihinin en temel kavramlarından biri olarak, bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar karşısında geleceğe yönelik olumlu beklentiler geliştirmelerini ve hedeflerine ulaşmak için çaba göstermelerini sağlayan önemli bir psikolojik kaynaktır. Felsefi kökenleri antik Yunan'a kadar uzanan umut, psikoloji alanında özellikle pozitif psikoloji hareketinin yükselişiyle birlikte daha fazla ilgi görmeye başlamıştır (Snyder vd., 1991). Umut, sadece geleceğe yönelik bir beklenti değil, aynı zamanda bireyin içsel motivasyonunu, problem çözme becerilerini ve psikolojik iyi oluşunu destekleyen dinamik bir süreç olarak kabul edilmektedir (Fredrickson, 2001; Lazarus, 1991).

Geleneksel olarak umut, bilişsel bir süreç olarak ele alınmış ve bireyin hedeflerine ulaşmak için alternatif yollar üretebilme (yollar düşüncesi) ve bu yolları kullanma motivasyonu (eyleyici düşünce) olarak tanımlanmıştır (Snyder vd., 1991). Ancak, son yıllarda yapılan araştırmalar, umudun yalnızca bilişsel bir süreç olmadığını, aynı zamanda duygusal bir boyutunun da bulunduğunu ortaya koymuştur (Feldman ve Jazaieri, 2024). Duygusal umut, bireyin geleceğe yönelik olumlu duygular beslemesi, zorluklar karşısında iyimserlik ve pozitif beklenti geliştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Feldman ve Jazaieri, 2024). Bu yaklaşım, umudun sadece hedefe ulaşma yolları ve motivasyonla sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireyin duygusal durumunun da umut düzeyini etkilediğini vurgulamaktadır. Mizaçsal umut ise, bireyin doğuştan getirdiği ve zaman içinde değişmeyen eğilimleri doğrultusunda umudu deneyimleme ve ifade etme biçimi olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, mizaçsal umut, bireyin duygusal tepkilerinin ve davranışlarının temelini oluşturarak, umutla ilgili süreçleri şekillendiren önemli bir faktördür (Bernardo, 2010).

Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından geliştirilen Trait Emotion Hope Scale (TEHS), umudun duygusal boyutunu ölçmek amacıyla oluşturulmuş, kısa ve tek boyutlu bir ölçektir. Orijinal çalışmada, ölçeğin psikometrik açıdan güçlü olduğu ve psikolojik iyi oluş, azimli umut ve düşük psikolojik sıkıntı ile anlamlı ilişkiler gösterdiği rapor edilmiştir. Türkiye'de duygusal umut konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, mevcut ölçeklerin çoğunlukla bilişsel umut boyutuna odaklandığı (Snyder vd., 1991; Tarhan ve Bacanlı, 2015), duygusal umut boyutunu ölçen geçerli ve güvenilir araçların eksikliği dikkat çekmektedir. Kültürel farklılıkların umut kavramının deneyimlenişi ve ifadesi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Brislin, 1970; Krafft, 2025). Bu nedenle, umudun duygusal boyutunu ölçen ölçeklerin farklı kültürlere uyarlanması, hem kuramsal hem de uygulamalı psikoloji alanında önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Orijinal çalışmada kullanılan trait emotion hope terimi, bireylerin duygusal düzeyde deneyimledikleri süreğen umut eğilimlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada "mizaçsal umut" kavramsallaştırması tercih edilmiştir. Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği'nin Türkçe formu, umudun duygusal boyutunu kültürel bağlamda geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçmeye olanak tanıyarak, alanyazında önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Kuramsal çerçeve

Snyder ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen umut kuramı, bireylerin hedeflerine ulaşmak için alternatif yollar oluşturma kapasiteleri (goal pathways) ile bu hedeflere ulaşma yönündeki motivasyonlarını (agency thinking) içeren iki boyutlu bir yapı sunmaktadır. Bu kuram doğrultusunda geliştirilen Sürekli Umut Ölçeği (SÜÖ), hem uluslararası literatürde (Snyder vd., 1991; Pleeging, 2022)

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

hem de Türkiye'de (Tarhan ve Bacanlı, 2015) sıklıkla kullanılan, umudun bilişsel bileşenlerini değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir araçtır. Bununla birlikte, söz konusu ölçeklerin umudun duygusal yönünü dikkate almaması, bireylerin umut deneyimlerini tam anlamıyla yansıtmada yetersiz kalmalarına neden olmaktadır. Pozitif psikoloji alanındaki güncel yaklaşımlar, bireylerin olumlu duygularla geleceğe ilişkin beklentiler geliştirmelerinin, umut düzeyleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Fredrickson, 2001; Lazarus, 1991). Bu kuramsal gelişmeler doğrultusunda, duygusal umudu merkeze alan değerlendirme araçlarına duyulan ihtiyaç giderek artmakta; umudun yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal süreçlerle de şekillenen çok boyutlu bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çok boyutlu yapıyı destekleyen güncel kuramsal yaklaşımlar da mevcuttur. Bernardo (2010), umudu bireyin kalıcı kişilik özelliklerinden biri olarak tanımlarken, Worley (2019) ise umudun kaynağını içsel ve dışsal faktörler üzerinden açıklayan "locus of hope" modelini önermiştir. Özellikle kolektivist kültürlerde, başkalarına duyulan güvenin umut düzeyine katkısı bu modelle daha iyi anlaşılmaktadır.

Pozitif psikoloji yaklaşımı, umut kavramını bireylerin psikolojik iyi oluşunun ve yaşam doyumunun önemli bir belirleyicisi olarak ele almaktadır (Snyder, 2002; Gallagher ve Lopez, 2009). Umut düzeyi yüksek bireylerin, stresli yaşam olayları karşısında daha dirençli oldukları, psikolojik dayanıklılıklarının ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Feldman ve Snyder, 2005; Marques vd., 2011). Ayrıca, umut düzeyi yüksek bireylerin depresyon, anksiyete ve stres gibi psikolojik sıkıntıları daha düşük düzeyde yaşadıkları bulunmuştur (Sarıçam, 2018; Feldman ve Jazaieri, 2024). Umudun yalnızca hedefe ulaşma yolları ve motivasyonla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda bireyin duygusal durumları ve olumlu beklentileriyle de yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

Duygusal umut, bireyin geleceğe yönelik olumlu duygular beslemesi, zorluklar karşısında iyimserlik ve pozitif beklenti geliştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Feldman ve Jazaieri, 2024). Lazarus'un (1991) duygusal değerlendirme kuramı, bireylerin stresli durumlar karşısında duygusal tepkilerini değerlendirme süreçleriyle ilişkilendirerek, duygusal umudun bu süreçlerdeki rolünü vurgulamaktadır. Fredrickson'ın (2001) "broaden-and-build" kuramı ise, olumlu duyguların bireylerin düşünce ve davranış repertuvarlarını genişlettiğini ve psikolojik kaynaklarını artırdığını savunarak, duygusal umudun bireylerin adaptasyon süreçlerine katkısını açıklamaktadır. McAdams'ın (1995) mizaç ve kişilik anlatıları ise, bireylerin mizaç özelliklerinin umutla ilgili deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ve kişisel anlatılarının umut düzeylerini nasıl etkilediğini incelemektedir. Bu kuramsal çerçeve, duygusal umudun bireysel farklılıklar ve duygusal süreçlerle nasıl ilişkili olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Araştırmanın önemi ve alanyazındaki boşluk

Umut, bireylerin psikolojik iyi oluşunu ve yaşam doyumunu artıran; stresle başa çıkma, psikolojik dayanıklılık ve olumlu baş etme becerilerinin gelişiminde kritik rol oynayan temel bir psikolojik kaynaktır (Snyder, 2002; Feldman ve Jazaieri, 2024). Bu bağlamda, bireylerin umut düzeylerinin doğru ve geçerli biçimde ölçülmesi, ruh sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak Türkiye'de, özellikle umudun duygusal boyutunu ele alan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının bulunmaması, alandaki kuramsal ve uygulamalı çalışmaları sınırlamaktadır. Oysa umut yalnızca bilişsel

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

süreçlere indirgenemeyecek kadar çok boyutlu bir yapıdır; bireyin duygusal durumları, geleceğe dair pozitif beklentileri ve iyimserlik düzeyiyle de yakından ilişkili görülmektedir (Feldman ve Jazaieri, 2024).

Türkiye'de umut kavramı üzerine yapılan çalışmaların çoğu, bilişsel umudu merkeze alan ölçekler üzerinden yürütülmektedir (Tarhan ve Bacanlı, 2015; Telef, 2013). Bu ölçekler, Snyder'ın umut kuramına dayansa da, umudun duygusal yönünü ölçme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu durum, Türkiye özelinde duygusal umut kavramının bilimsel olarak yeterince incelenememesi sonucunu doğurmaktadır. Üstelik kültürel farklılıkların, umut gibi soyut ve duygusal süreçlerin deneyimlenişi ve ifadesi üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu bilinmektedir (Brislin, 1970; Hambleton vd., 2004). Dolayısıyla, umudun duygusal boyutunu ölçen ölçeklerin farklı kültürlere uyarlanması, hem kuramsal bilgi birikimini geliştirmek hem de kültürel bağlamda anlamlı ölçümler yapmak açısından önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada, Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından geliştirilen ve umudun duygusal boyutunu ölçmeyi amaçlayan Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği (MUDÖ), Türk kültürüne uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılması gereken özgün bir araç niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda uyarlanan MUDÖ, Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi yoluyla, duygusal umut kavramının Türkiye bağlamında bilimsel olarak araştırılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, MUDÖ'nün psikolojik iyi oluş, bilişsel umut, azimli umut ve psikolojik sağlık (depresyon, anksiyete, stres) gibi değişkenlerle ilişkilerinin ortaya konulması, umudun duygusal boyutunun bireylerin yaşamındaki yerini daha iyi anlamamıza olanak tanıyacaktır. Bu kapsamda yürütülen araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği'nin (MUDÖ) Türkçe formunun faktör yapısının, orijinal form ile uyumu nasıldır?
- MUDÖ'nün iç tutarlılığı ve geçerlik kanıtları nasıldır?
- MUDÖ, psikolojik iyi oluş, bilişsel umut, azimli umut ve psikolojik sağlık (depresyon, anksiyete, stres) değişkenleriyle nasıl ilişkiler göstermektedir?
- MUDÖ, cinsiyet değişkenine göre ölçme değişmezliğini ne düzeyde sağlamaktadır?

Yöntem

Katılımcılar

Bu araştırma iki farklı örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) için birinci örneklem, 182'si (%72.8) kadın ve 68'i (%27.2) erkek olmak üzere toplam 250 katılımcıdan oluşmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 12–63 olup ortalaması 23.08 (± 6.853)'tür. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için ikinci örneklem ise 314'ü (%86) kadın ve 51'i (%14) erkek olmak üzere toplam 365 katılımcıdan oluşmuştur. Bu örneklemdeki katılımcıların yaş aralığı 15–51 olup ortalaması 21.88 (± 6.789)'dur. Katılımcıların çoğunluğu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 27.02.2025 tarihli ve 2025/02 sayılı karar ile etik olarak onaylanmıştır.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Çeviri süreci ve izin

MUDÖ'nün Türkçe'ye uyarlanması için 23 Ocak 2024 tarihinde ölçeği geliştiren Dr. Hooria Jazaieri'den e-posta yoluyla izin alınmıştır (Bkz. Ek-1). Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi için standart ileri-geri çeviri yöntemi kullanılmıştır (Brislin, 1970, 1986; Hambleton ve Patsula, 1999). Ölçek çeviri süreci beş aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, ölçek maddeleri hem İngilizce hem de Türkçe dillerine ileri düzeyde hâkim üç uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. İkinci aşamada, yapılan çeviriler birleştirilerek ortak bir taslak oluşturulmuş ve bu taslak, Psikoloji ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanlarında uzman üç akademisyene, ifadelerin anlaşılırlığı ve kültürel uygunluğu açısından değerlendirilmek üzere sunulmuştur. Üçüncü aşamada, gelen geri bildirimler doğrultusunda alanda uzman iki akademisyen tarafından en uygun ifade seçenekleri belirlenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Dördüncü aşamada, Türkçe form yurt dışında doktora yapmış bir uzman tarafından yeniden İngilizce'ye çevrilmiş ve elde edilen geri çeviri, orijinal ölçek formu ile karşılaştırılmıştır. Son aşamada ise, anlam tutarlılığı açısından yapılan bu karşılaştırma, ruh sağlığı alanında uzman bir akademisyen tarafından değerlendirilmiş ve ölçek maddelerinin son hali ortaya çıkmıştır.

Veri toplama araçları

Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği (Trait Emotion Hope Scale)

Trait Emotion Hope Scale, Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından geliştirilmiş ve umudun duygularla ilişkili yönünü değerlendirmeye yöneliktir. Ölçekte 6 madde bulunmakta ve 8'li Likert tipi bir derecelendirme kullanılmaktadır. Toplam puan aralığı 6 ile 48 arasındadır; yüksek puanlar daha güçlü duygusal umut düzeyine işaret eder. Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından üç ayrı çalışmada (toplam N = 2900) geliştirilen ölçeğin Açımlayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapı gösterdiği belirlenmiştir. Madde faktör yükleri ise .80-.89 arasındadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları mükemmel model uyumu göstermiştir (CFI = .997, RMSEA = .039). İç tutarlılık katsayıları (Cronbach's α) .94-.96 arasında değişmektedir.

Sürekli Umut Ölçeği (SUÖ)

Snyder vd. (1991) tarafından geliştirilmiş ve Tarhan ve Bacanlı (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, bireylerin sürekli umut düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. 12 maddeden oluşan ölçek 8'li Likert tipi (1=Kesinlikle yanlış, 8=Kesinlikle doğru) ile puanlanmaktadır. Ölçek, "Alternatif Yollar Düşüncesi" (4 madde: 1, 4, 6, 8) ve "Eyleyici Düşünceler" (4 madde: 2, 9, 10, 12) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Kalan 4 madde (3, 5, 7, 11) dolgu maddesidir ve puanlamaya dahil edilmez. Alt boyutlardan alınabilecek puanlar 4 ile 32, toplam puan ise 8 ile 64 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar, yüksek umut düzeyini göstermektedir. Tarhan ve Bacanlı (2015) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında, ölçeğin psikometrik özellikleri 676 üniversite öğrencisi üzerinde incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, orijinal ölçekle tutarlı olarak iki faktörlü yapı elde edilmiş ve toplam varyansın %61'i açıklanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermiştir (GFI=.96, AGFI=.92, RMR=.08, NNFI=.94, RFI=.90, CFI=.96, RMSEA=.077). Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) .84 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik katsayıları ise Alternatif Yollar Düşüncesi alt boyutu için .78,

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Eyleyici Düşünceler alt boyutu için .81 ve ölçeğin toplam puanı için .86 olarak bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında SÜÖ'nün yaşam doyumu ile pozitif yönde (r=.33, p<.001), yalnızlık (r=-.40, p<.001), kaygı (r=-.17, p<.001) ve umutsuzluk (r=-.40, p<.001) ile negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, SUÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Alternatif Yollar Düşüncesi alt boyutu için .82, Eyleyici Düşünceler alt boyutu için .82 ve ölçeğin toplam puanı için .89 olarak hesaplanmıştır.

Azimli Umut Ölçeği (AUÖ)

Rueger ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin zorluklar karşısında umutlu kalma eğilimlerini (persevering hope) ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Kuşci ve Belen (Hakemde) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, 4 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapıya sahiptir ve 5'li Likert tipi (1=Hiç, 5=Çok) ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 4 ile 20 arasında değişmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Yüksek puanlar, bireyin azimli umut düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kuşci ve Belen (Hakemde) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışmasında, ölçeğin psikometrik özellikleri 402 üniversite öğrencisi üzerinde incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin tek faktörlü yapısı doğrulanmış ve toplam varyansın %68.77'si açıklanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, modelin mükemmel uyum değerlerine sahip olduğunu göstermiştir (χ^2/df=1.25, CFI=.99, TLI=.99, RMSEA=.025, SRMR=.013). Faktör yükleri .75 ile .88 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .86, McDonald's Omega katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında AUÖ'nün psikolojik sağlamlık (r=.56, p<.001), yaşam doyumu (r=.48, p<.001) ve iyimserlik (r=.62, p<.001) ile pozitif yönde; depresyon (r=-.42, p<.001) ve anksiyete (r=-.38, p<.001) ile negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Ek olarak, Rasch analizi ile ölçeğin madde işleyişi incelenmiş ve tüm maddelerin iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir. Bu çalışmada, AUÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .55 olarak hesaplanmıştır.

Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-21 (DASÖ-21)

Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Sarıçam (2018) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, toplam 21 maddeden oluşmakta ve her bir alt ölçek (depresyon, anksiyete, stres) 7 madde içermektedir. 4'lü Likert tipi (0=Bana hiç uygun değil, 3=Bana tamamen uygun veya çoğu zaman uygun) ile puanlanmaktadır. Her alt ölçekten alınabilecek puanlar 0 ile 21 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar, ilgili alt boyutta yüksek semptom düzeyini göstermektedir. Sarıçam (2018) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışması, hem sağlıklı kontrol grubu (n=302) hem de klinik örneklem (n=171) üzerinde yürütülmüştür. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin orijinal formla tutarlı olarak üç faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, sağlıklı kontrol grubunda modelin kabul edilebilir uyum değerlerine (χ^2/df=2.89, RMSEA=.079, CFI=.90, GFI=.87, AGFI=.84), klinik örneklemde ise mükemmel uyum değerlerine (χ^2/df=1.87, RMSEA=.071, CFI=.93, GFI=.89, AGFI=.86) sahip olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada, DASÖ-21'in Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları depresyon alt ölçeği için .76, anksiyete alt ölçeği için .80 ve stres alt ölçeği için .80 olarak hesaplanmıştır.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

On-Maddelik Kişilik Ölçeği (OMKÖ)

Gosling ve arkadaşları (2003) tarafından kişilik özelliklerinin hızlı ve etkili bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiş ve Atak (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, Beş Faktör Kişilik Modeli'ne dayanmakta ve dışadönüklük, yumuşak başlılık (uyumluluk), sorumluluk (özenlilik), duygusal dengelilik (nevrotiklik) ve deneyime açıklık boyutlarını içeren 10 maddeden oluşmaktadır. Her kişilik boyutu iki madde ile ölçülmektedir. Ölçek, 7'li Likert tipi (1=Tamamen katılmıyorum, 7=Tamamen katılıyorum) ile puanlanmaktadır. Ölçekten toplam puan alınmamakta, her bir alt boyut için ayrı ayrı değerlendirme yapılmaktadır. Her alt boyuttan alınabilecek puanlar 2 ile 14 arasında değişmektedir. Bireyin en yüksek puan aldığı alt boyut, o bireyin baskın kişilik özelliği olarak kabul edilmektedir. Atak (2013) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışması, yaş ortalaması 18-25 arasında değişen 320 üniversite öğrencisi ve öğrenci olmayan katılımcı üzerinde yürütülmüştür. Orijinal ölçeğin faktör yapısı Türkçe formda da doğrulanmış, ancak yayında doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri raporlanmamıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları yumuşak başlılık alt boyutu için .81, deneyime açıklık için .83, sorumluluk için .84, duygusal dengelilik için .83 ve dışadönüklük için .86 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirliği, 54 katılımcı (28 üniversite öğrencisi, 26 öğrenci olmayan) ile 3 hafta arayla yapılan ölçümlerle değerlendirilmiş ve güvenirlik katsayıları duygusal dengelilik için .89, sorumluluk için .87, deneyime açıklık için .89, dışadönüklük için .88 ve yumuşak başlılık için .87 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, OMKÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük alt boyutu için .56, yumuşak başlılık alt boyutu için .61, sorumluluk alt boyutu için .64, duygusal dengelilik alt boyutu için .53 ve deneyime açıklık alt boyutu için .63 olarak hesaplanmıştır.

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOÖ)

Diener ve arkadaşları (2010) tarafından bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş ve Telef (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, 8 maddeden oluşan tek faktörlü bir yapıya sahiptir ve 7'li Likert tipi (1=Kesinlikle katılmıyorum, 7=Kesinlikle katılıyorum) ile puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 8 ile 56 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar, bireyin psikolojik iyi oluş düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Telef (2013) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışması, 339'u (%64) kadın ve 190'ı (%36) erkek olmak üzere toplam 529 öğretmen adayı üzerinde yürütülmüştür. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin tek faktörlü yapısı doğrulanmış ve toplam varyansın %42'si açıklanmıştır. Faktör yükleri .53 ile .69 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, modelin kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermiştir (χ^2/df=3.47, RMSEA=.069, NFI=.95, NNFI=.95, CFI=.96, GFI=.96, AGFI=.93, RMR=.061, SRMR=.038). Madde-toplam korelasyonları .48 ile .66 arasında değişmektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında, PİOÖ'nün Ryff'ın Psikolojik İyi Oluş Ölçekleri ile .56 ($p<.01$) ve İhtiyaç Doyumu Ölçeği ile .73 ($p<.01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirliği 3 hafta arayla 100 katılımcı ile yapılmış ve güvenirlik katsayısı .86 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, PİOÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

İşlem ve verilerin analizi

Veri toplama süreci çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş ve katılımcılara gönüllü katılım formları sunulmuştur. Veri toplama sürecinde Google Forms platformu kullanılmıştır. Tüm katılımcılara araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları, verilerinin gizli tutulacağı ve anonim olarak analiz edileceği bildirilmiştir. Veriler tek bir zaman diliminde toplanmış ve analizler için rastgele olarak iki örnekleme ayrılmıştır. Birinci örneklem açımlayıcı faktör analizi (AFA) için, ikinci örneklem ise doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları için kullanılmıştır. Bu yaklaşım, örneklem homojenliğini korumak ve veri toplama sürecindeki dış değişkenlerin etkisini minimize etmek amacıyla tercih edilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla birinci örneklem üzerinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Analizler korelasyon matrisine dayalı olarak yürütülmüş, ölçek 5'li Likert tipi olduğu için veriler ordinal kabul edilmiş ve polikorik korelasyon matrisi kullanılmıştır. Polikorik korelasyon, ordinal verilerden elde edilen puanların altında yatan sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi daha doğru yansıttığı için tercih edilmiştir (Holgado–Tello vd., 2010). AFA'da Temel Eksen Faktörleştirme (Principal Axis Factoring) ekstraksiyon yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilme nedeni, verilerin normal dağılım varsayımını tam olarak karşılamaması ve ortak varyansı daha doğru bir şekilde tahmin etmesidir (Fabrigar vd., 1999). Temel Eksen Faktörleştirme, özellikle Likert tipi ölçeklerde ve psikolojik yapıların incelenmesinde daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Costello ve Osborne, 2005).

Faktör yapısının doğrulanması amacıyla ikinci örneklem üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. DFA'da da polikorik korelasyon matrisine dayalı olarak DWLS (Diagonally Weighted Least Squares) yöntemi kullanılmıştır. DWLS, ordinal verilerle çalışmada ve normal dağılım varsayımının tam karşılanmadığı durumlarda daha doğru parametre tahminleri sağladığından tercih edilmiştir (Li, 2016). DFA için çeşitli uyum indeksleri (χ^2/sd, GFI, CFI, TLI, RMSEA) incelenmiştir. Uyum indekslerinin değerlendirilmesinde Hu ve Bentler (1999) ile Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003) tarafından önerilen kriterler kullanılmıştır. Buna göre; χ^2/sd oranının 5'in altında olması kabul edilebilir, 3'ün altında olması iyi uyumu; GFI, CFI ve TLI değerlerinin .90 ve üzeri olması kabul edilebilir, .95 ve üzeri olması mükemmel uyumu; RMSEA değerinin .08'in altında olması kabul edilebilir, .05'in altında olması iyi uyumu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel vd., 2003; Tabachnick ve Fidell, 2013). Ölçeğin güvenirliğini belirlemek için Cronbach Alfa ve McDonald's Omega iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayılarının değerlendirilmesinde .60-.69 arası düşük, .70-.79 arası kabul edilebilir, .80-.89 arası iyi, .90 ve üzeri mükemmel güvenirlik düzeyi kriterleri kullanılmıştır (Nunnally ve Bernstein, 1994). Ayrıca, yakınsak geçerlik için Bileşik Güvenirlik (CR) ve Ortalama Açıklanan Varyans (AVE) değerleri hesaplanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik için MUDÖ'nün diğer ölçeklerle korelasyonları incelenmiştir. Korelasyon büyüklüklerinin değerlendirilmesinde Cohen (1988) kriterleri kullanılmıştır (zayıf: .10-.29, orta: .30-.49, güçlü: .50-.69, çok güçlü: .70+). Ölçeğin cinsiyete göre ölçme değişmezliği, çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Bu analizde, yapısal değişmezlik ve metrik değişmezlik, modelleri test edilmiştir. Değişmezlik testlerinde Chen (2007) tarafından önerilen kriterler (ΔCFI ≤ .010, ΔRMSEA ≤ .015 ve ΔSRMR ≤ .030) kullanılmıştır.

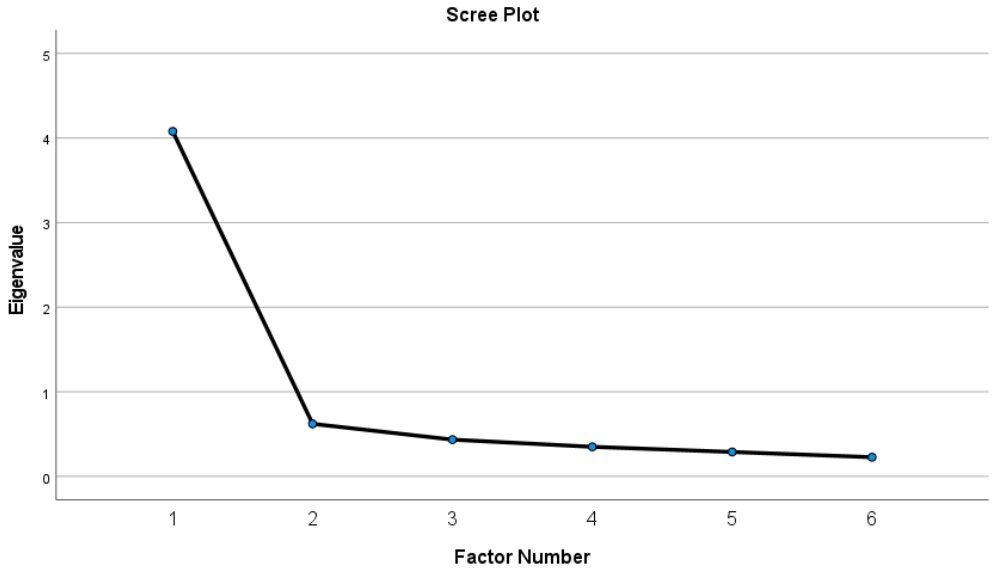
Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Bulgular

Açımlayıcı faktör analizi bulguları

MUDÖ'nün Türkçeye uyarlaması sürecinde, ölçeğin faktör yapısını incelemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Analizde Temel Eksen Faktörleştirme (Principal Axis Factoring) ekstraksiyon yöntemi kullanılmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett küresellik testi ile değerlendirilmiştir. KMO değeri .876 olarak bulunmuştur ki bu, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için "çok iyi" düzeyde olduğunu göstermektedir (Kaiser, 1974). Bartlett küresellik testi sonucu (χ^2 = 916.257, sd = 15, $p < .001$) ise korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğunu doğrulamaktadır (Bartlett, 1954).

Şekil 1'deki yamaç-birikinti grafiği (scree plot) incelendiğinde, ilk faktörden sonra keskin bir düşüş gözlenmektedir (birinci faktör özdeğeri = 4.076). İkinci ve sonraki faktörlerin özdeğerleri 1'in altındadır (sırasıyla .617, .485, .319, .287 ve .216). Kaiser-Guttman kuralı (Kaiser, 1960) ve yamaç-birikinti grafiği birlikte değerlendirildiğinde, ölçeğin tek faktörlü bir yapı sergilediği belirlenmiştir. Kaiser-Guttman kuralına göre özdeğeri 1'den büyük olan faktörler anlamlı kabul edilmektedir.

Şekil 1. Yamaç-birikinti grafiği

Tek faktörlü yapı, toplam varyansın %61.615'ini açıklamaktadır. Psikoloji ve eğitim bilimlerinde faktörlerin açıkladığı varyansın %40 ve üzerinde olması yeterli görüldüğü düşünüldüğünde (Hair vd., 2010), elde edilen açıklanan varyans oranı oldukça tatmin edici düzeydedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Tablo 1
MUDÖ Maddelerinin Faktör Yükleri ve Ortak Varyans Değerleri

Maddeler	Faktör Yükü	Ortak Varyans
TEH2: Hayattaki en önemli hedeflerime ulaşma konusunda umutlu hissederim	.86	.74
TEH4: Çoğu gün kendimi umutlu hissederim.	.80	.64
TEH6: Zorluklarla karşılaşsam bile umutlu hissederim.	.78	.60
TEH1: Genel olarak, kendimi umutlu hissederim.	.76	.58
TEH3: İşler istediğim gibi gitmese bile umutlu hissederim.	.76	.58
TEH5: Hedeflerimi düşündüğümde umutlu hissederim.	.75	.56
Özdeğer	4.8	
Açıklanan Varyans (%)	61.62	

Not. Ekstraksiyon yöntemi: Temel Eksen Faktörleştirme (Principal Axis Factoring). Döndürme yöntemi uygulanmamıştır.

Maddelerin faktör yükleri incelendiğinde, tüm maddelerin kabul edilebilir düzeyin (Tabachnick ve Fidell, 2013) oldukça üzerinde yük değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Faktör yükleri .75 ile .86 arasında değişmektedir. En yüksek faktör yüküne sahip madde TEH2 (.86), en düşük faktör yüküne sahip madde ise TEH5 (.75) olarak belirlenmiştir. Ortak varyans değerleri (communalities) incelendiğinde, değerlerin .56 ile .74 arasında değiştiği gözlenmektedir. Bu durum, maddelerin faktör yapısına önemli katkı sağladığını göstermektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi bulguları

MUDÖ'nün Türkçe formunun açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen tek faktörlü yapısı, ikinci bir örneklem üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. AMOS programı kullanılarak yapılan analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur. DFA sonuçlarına göre tüm maddelerin faktör yükleri (standardize edilmiş regresyon katsayıları) .71 ile .85 arasında değişmektedir ve bu değerler, .50'nin üzerindeki faktör yüklerinin kabul edilebilir olduğunu belirten kriterleri karşılamaktadır (Hair vd., 2010). En yüksek faktör yüküne sahip madde TEH4 (.85), en düşük faktör yüküne sahip madde ise TEH5 (.71) olarak belirlenmiştir. Maddelerin açıklanan varyansları (R^2) .51 ile .71 arasında değişmektedir ve .50'nin üzerindeki R^2 değerleri madde düzeyinde yeterli açıklama gücüne işaret etmektedir (Kline, 2016). Bu değerler, ölçeğin madde düzeyinde geçerliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 2
MUDÖ maddelerinin standardize faktör yükleri ve açıklanan varyansları

Maddeler	Faktör Yükü	R^2
TEH1	.75	.57
TEH2	.72	.51
TEH3	.73	.53
TEH4	.85	.71
TEH5	.71	.51
TEH6	.80	.64

DFA sonucunda elde edilen model uyum indeksleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Tablo 3
MUDÖ doğrulayıcı faktör analizi model uyum indeksleri

Uyum İndeksi	Değer	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/sd	2.87	< 5
GFI	.99	> .90
AGFI	.95	> .90
CFI	.99	> .95
NFI	.99	> .95
TLI (NNFI)	.98	> .95
RMSEA	.072	< .08
RMR	.060	< .08

Model uyum indeksleri incelendiğinde, χ^2/sd oranının 2.87 olduğu görülmektedir. Bu değer, model uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Kline, 2016). Diğer uyum indeksleri de (GFI = .99, AGFI = .95, CFI = .99, NFI = .99, TLI = .98) mükemmel uyuma işaret etmektedir. Ayrıca RMSEA (.072) ve RMR (.060) değerleri de kabul edilebilir sınırlar içerisindedir (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel vd., 2003).

İç tutarlılık ve yakınsak geçerlik bulguları

MUDÖ'nün Türkçe formunun güvenirlik ve geçerlik değerleri Tablo 4'de sunulmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde, hem AFA hem de DFA örneklemlerinde Cronbach's Alpha değerlerinin .90 olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, McDonald's Omega değerleri de her iki örneklemde sırasıyla .90 ve .90 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler (.90), Nunnally ve Bernstein (1994) tarafından önerilen kriterlere göre mükemmel güvenirlik düzeyine işaret etmektedir (.90 ≥ mükemmel) ve ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Aşağıda Tablo 4'te görüldüğü gibi, DFA örnekleminde hesaplanan Bileşik Güvenirlik (CR) değeri .89 ve Ortalama Açıklanan Varyans (AVE) değeri .58 olarak bulunmuştur.CR değerinin .70'in ve AVE değerinin .50'nin üzerinde olması, MUDÖ'nün yakınsak geçerliğinin sağlandığını göstermektedir (Fornell ve Larcker, 1981; Hair vd., 2010).

Tablo 4.
MUDÖ'nün İç Tutarlılık ve Yakınsak Geçerlik Değerleri

Değişken	AFA Örneklemi	DFA Örneklemi
Cronbach's Alpha	.90	.90
McDonald's Omega	.90	.90
CR	-	.89
AVE	-	.58

Not. AFA = Açımlayıcı Faktör Analizi; DFA = Doğrulayıcı Faktör Analizi; CR = Bileşik Güvenirlik; AVE = Ortalama Açıklanan Varyans. DFA model uyum indeksleri: χ^2/sd = 2.87, GFI = .99, CFI = .99, TLI = .98, RMSEA = .072. Tek faktörlü yapı olduğu için HTMT (Heterotrait-Monotrait oranı; yapılar arası ayırt edici geçerlik ölçütü) değerleri hesaplanmamıştır.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Sonuç olarak, Tablo 4'de sunulan değerler, MUDÖ'nün Türkçe formunun orijinal ölçekle tutarlı bir şekilde tek faktörlü bir yapı sergilediğini ve yüksek düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Cinsiyete göre ölçme değişmezliği analizi

MUDÖ'nün cinsiyete göre ölçme değişmezliği, çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (Multi-Group Confirmatory Factor Analysis) ile incelenmiştir. Ölçme değişmezliği analizi, ölçeğin kadın ve erkek katılımcılar arasında aynı yapıyı ölçüp ölçmediğini değerlendirmek amacıyla Meredith (1993) ve Vandenberg ve Lance (2000) tarafından önerilen hiyerarşik yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşımda, bir üst düzey değişmezliğin test edilebilmesi için bir alt düzey değişmezliğin sağlanmış olması gerekmektedir (Vandenberg ve Lance, 2000).

İlk aşamada yapısal/konfigüral değişmezlik (configural invariance) test edilerek faktör yapısının gruplar arasında eşitliği incelenmiştir. İkinci aşamada, faktör yükleri gruplar arasında eşit olarak kısıtlanmış ve metrik değişmezlik (metric invariance) test edilmiştir. Model karşılaştırmalarında, Cheung ve Rensvold (2002) ile Chen (2007) tarafından önerilen ΔCFI ≤ .01 ve ΔRMSEA ≤ .015 kriterleri kullanılmıştır. Bu aşamalara ilişkin model uyum indeksleri ve karşılaştırma sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.
Cinsiyete göre ölçme değişmezliği analizi model uyum indeksleri ve karşılaştırma sonuçları

Model	χ^2	df	χ^2/df	CFI	TLI	RMSEA [90% CI]	ΔCFI	ΔRMSEA	$\Delta\chi^2$	Δdf	p
Yapısal Değişmezlik	17.60	12	1.47	.996	.989	.036 [.000, .069]	-	-	-	-	.128
Metrik Değişmezlik	34.15	17	2.01	.986	.976	.053 [.026, .078]	.010	.017	16.55	5	.005

Not. CI = güven aralığı (confidence interval); ΔCFI = CFI değerindeki değişim; ΔRMSEA = RMSEA değerindeki değişim; $\Delta\chi^2$ = ki-kare değerindeki değişim; Δdf = serbestlik derecesindeki değişim. Ölçme değişmezliği için kabul edilen kriterler: ΔCFI ≤ .01 ve ΔRMSEA ≤ .015 (Chen, 2007; Cheung ve Rensvold, 2002).

Yapısal değişmezlik modelinin uyum indeksleri ($\chi^2(12) = 17.60$, $p = .128$, CFI = .996, TLI = .989, RMSEA = .036, 90% CI [.000, .069]), faktör yapısının hem kadın hem de erkek katılımcılarda benzer olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, MUDÖ'nün tek faktörlü yapısının cinsiyetler arasında geçerli olduğuna işaret etmektedir. Yapısal değişmezlik sağlandığı için bir sonraki aşama olan metrik değişmezlik test edilmiştir.

Metrik değişmezlik modeli ($\chi^2(17) = 34.15$, $p = .008$, CFI = .986, TLI = .976, RMSEA = .053, 90% CI [.026, .078]), yapısal değişmezlik modeline göre istatistiksel olarak anlamlı bir kötüleşme göstermiştir ($\Delta\chi^2(5) = 16.55$, $p = .005$). Model karşılaştırma kriterlerine bakıldığında, ΔCFI değeri .010 olarak bulunmuş ve önerilen kesme noktası olan .01'in sınırındadır. Ancak ΔRMSEA değeri .017 olarak hesaplanmış ve önerilen .015 eşik değerini aşmıştır. Chen (2007) ve Cheung ve Rensvold (2002) tarafından önerilen kriterlere göre, her iki kriterin birlikte değerlendirilmesi sonucunda, ΔRMSEA'nın .015'i aşması nedeniyle metrik değişmezliğin tam olarak sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, faktör yüklerinin kadın ve erkek katılımcılar arasında tam olarak eşdeğer olmadığını göstermektedir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Ölçme değişmezliği analizinin hiyerarşik yapısı gereği, bir üst düzey değişmezliğin test edilebilmesi için bir alt düzey değişmezliğin sağlanmış olması gerekmektedir (Vandenberg ve Lance, 2000). Metrik değişmezlik tam olarak sağlanamadığından, skalar değişmezlik (scalar invariance) ve katı değişmezlik (strict invariance) aşamaları test edilmemiş ve ölçme değişmezliği analizi bu aşamada sonlandırılmıştır. Sonuç olarak, MUDÖ'nün cinsiyete göre yapısal değişmezliği sağlanmış, ancak metrik değişmezlik tam olarak sağlanamamıştır. Bu bulgular, ölçeğin faktör yapısının cinsiyetler arasında benzer olduğunu, ancak faktör yüklerinde küçük farklılıklar bulunabileceğini göstermektedir.

Ölçüt bağıntılı geçerlik

MUDÖ ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla, umut ve psikolojik sağlık değişkenleri ile korelasyonları hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.
MUDÖ ile Diğer Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar

	SÜÖ	AU	İO	D	A	S	E	U	Ö	DD	DA
MUDÖ	.64**	.41**	.69**	-.33**	-.35**	-.38**	.17**	.17**	.07	.08	.01

Not. N = 365. MUDÖ = Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği; SÜÖ = Sürekli Umut Ölçeği; AU = Azimli Umut; İO = İyi Oluş; D = Depresyon; A = Anksiyete; S = Stres; E = Dışadönüklük (Extraversion); U = Uyumluluk (Agreeableness); Ö = Özenlilik (Conscientiousness); DD = Duygusal Denge (Emotional Stability); DA = Deneyime Açıklık (Openness to Experience). **p < .01.

Analiz sonuçları, MUDÖ'nün en güçlü ilişkilerinin İyi Oluş (r = .69, p < .01) ve Sürekli Umut (r = .64, p < .01) ile olduğunu göstermektedir. MUDÖ duygusal temelli umut yapısını (emotion-focused hope) ölçerken, Sürekli Umut Ölçeği bilişsel temelli umut yapısını (bilişsel yollar ve eyleyicilik) değerlendirmektedir (Rueger vd., 2023; Snyder, 1991). Bu iki ölçek arasındaki yüksek düzeydeki pozitif ilişki (r = .64), duygusal ve bilişsel umut yapılarının birbiriyle yakından ilişkili ancak kavramsal olarak farklılaşan yapılar olduğunu göstermektedir. MUDÖ ayrıca Azimli Umut ile de anlamlı bir ilişki göstermiştir (r = .41, p < .01). MUDÖ'nün psikolojik sağlık değişkenleriyle negatif yönde anlamlı ilişkileri bulunmuştur: Depresyon (r = -.33, p < .01), Anksiyete (r = -.35, p < .01) ve Stres (r = -.38, p < .01). Bu bulgular, duygusal umut düzeyi yüksek olan bireylerin daha düşük düzeyde psikolojik sıkıntı yaşama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Kişilik özellikleri açısından, MUDÖ'nün Dışadönüklük (r = .17, p < .01) ve Uyumluluk (r = .17, p < .01) ile pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu, ancak bu ilişkilerin zayıf düzeyde olduğu görülmüştür. Özenlilik (r = .07, p > .05), Duygusal Denge (r = .08, p > .05) ve Deneyime Açıklık (r = .01, p > .05) kişilik özellikleri ile MUDÖ arasında anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Bu sonuçlar, MUDÖ'nün geçerliliğini desteklemekte ve ölçeğin duygusal umut düzeyini ölçmek için kullanılabileceğini göstermektedir. Ayrıca, duygusal umudun bilişsel umut ve psikolojik sağlık değişkenleriyle beklenen yönde ilişkili olduğu, ancak kişilik özellikleriyle daha zayıf ilişkiler gösterdiği bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, Feldman ve Jazaieri (2024) tarafından geliştirilen MUDÖ'nün psikometrik özellikleri kapsamlı biçimde incelenmiştir. Elde edilen bulgular, ölçeğin orijinal formunda raporlanan

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

tek faktörlü yapının Türkçe formda da korunduğunu ve ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, ölçeğin tüm maddelerinin faktör yüklerinin .70'in üzerinde olduğu ve toplam varyansın anlamlı bir bölümünü açıkladığı belirlenmiştir. Bu bulgu, MUDÖ'nün yapı geçerliğinin güçlü olduğunu ve ölçeğin Türk kültüründe de umudun duygusal boyutunu geçerli şekilde ölçebildiğini göstermektedir (Feldman ve Jazaieri, 2024). Ayrıca, elde edilen bu sonuçlar, ölçeğin farklı kültürel bağlamlarda da geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceğine işaret etmektedir. Bu durum, umut kavramının evrensel yönlerinin yanı sıra, kültüre özgü deneyimleniş biçimlerinin de ölçek uyarlama çalışmalarında dikkate alınmasının önemini ortaya koymaktadır (Brislin, 1970; Hambleton ve Patsula, 1999).

Çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alfa ve McDonald's omega), hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizi örneklemlerinde .90 düzeyinde bulunmuştur. Bu değerler, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve orijinal çalışmadaki bulgularla tutarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bileşik güvenirlik (CR) ve ortalama açıklanan varyans (AVE) değerlerinin önerilen eşiklerin üzerinde olması, ölçeğin yakınsak geçerliğinin de sağlandığını ortaya koymaktadır (Hair vd., 2010). Bu bulgular, MUDÖ'nün psikometrik açıdan güçlü bir ölçme aracı olduğunu ve bireylerin duygusal umut düzeylerini güvenilir biçimde değerlendirebileceğini göstermektedir.

Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında elde edilen bulgular, MUDÖ'nün psikolojik iyi oluş, bilişsel umut ve azimli umut ile pozitif yönde; depresyon, anksiyete ve stres ile ise negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, duygusal umudun psikolojik iyi oluşun önemli bir belirleyicisi olduğunu ve psikolojik sıkıntı düzeylerini azalttığını gösteren önceki araştırmalarla paralellik göstermektedir (Feldman ve Snyder, 2005; Fredrickson, 2001; Marques vd., 2011). Özellikle, duygusal umudun psikolojik iyi oluş ile yüksek düzeyde ilişkili bulunması, umut kavramının yalnızca bilişsel süreçlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireyin duygusal durumları ve olumlu beklentileriyle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, MUDÖ'nün bilişsel umut ile yüksek düzeyde ilişkili olması, umudun bilişsel ve duygusal boyutlarının birbirini tamamlayan ancak ayrışan yapılar olduğunu desteklemektedir (Feldman ve Jazaieri, 2024; Snyder, 2002). Kişilik özellikleriyle ilişkilerin zayıf düzeyde bulunması ise, duygusal umudun kişilikten ziyade bireyin duygusal ve bilişsel süreçleriyle daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu, duygusal umudun, bireyin kişilik özelliklerinden bağımsız olarak, psikolojik iyi oluş ve psikolojik sağlık üzerinde özgün bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir.

Cinsiyete göre ölçme değişmezliği analizlerinde, ölçeğin yapısal değişmezliği sağlanmış, ancak metrik değişmezlikte ΔRMSEA kriterinin (.017 > .015) minimal düzeyde aşıldığı görülmüştür (Bkz. Tablo 5). ΔCFI değeri (.010) ise kabul edilebilir sınırda yer almıştır. Her iki kriterin birlikte değerlendirilmesi sonucunda, metrik değişmezliğin tam olarak sağlanamadığı belirlenmiştir. Ölçme değişmezliği analizlerinin hiyerarşik yapısı gereği, metrik değişmezlik sağlanamadığında skalar ve katı değişmezlik aşamalarına geçilmez ve analiz bu noktada sonlandırılır (Vandenberg ve Lance, 2000). Bu nedenle, metodolojik doğruluk açısından skalar ve katı değişmezlik aşamaları bu çalışmada test edilmemiştir. Yapısal değişmezliğin sağlanmış olması, ölçeğin temel faktör yapısının kadın ve erkek katılımcılar arasında benzer olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, MUDÖ'nün her iki cinsiyet grubu için de aynı yapıyı ölçtüğüne dair güçlü bir kanıt sunmaktadır. Başka bir deyişle, ölçekteki maddeler hem kadın hem erkek katılımcılar için aynı gizil yapıyı temsil etmektedir. Ancak metrik değişmezlikte gözlenen minimal

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

sapma, faktör yüklerinin cinsiyetler arasında küçük farklılıklar gösterebileceğine işaret etmektedir. Bu durum, bazı maddelerin kadın ve erkek katılımcılar tarafından hafif farklı şekillerde algılanabileceğini veya farklı yoğunluklarda yanıt verebileceklerini düşündürmektedir.

Literatürde, psikolojik ölçeklerin farklı cinsiyet gruplarında tam metrik değişmezlik göstermeyebileceği ve bu durumun örneklem özelliklerinden kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Byrne vd., 1989). Özellikle, bu çalışmada kadın katılımcı oranının erkeklerden daha yüksek olması (kadın n = 238, %65.2; erkek n = 127, %34.8), cinsiyetler arası karşılaştırmalarda istatistiksel gücün dengesiz dağılmasına yol açmış olabilir (Meade ve Bauer, 2007). Dengesiz grup büyüklükleri, ölçme değişmezliği testlerinin hassasiyetini etkileyebilir ve küçük grup için daha geniş güven aralıklarına neden olabilir.

Metrik değişmezliğin tam olarak sağlanamaması, ölçeğin cinsiyetler arası kullanımı konusunda bazı önemli çıkarımlar sunmaktadır. Yapısal değişmezlik sağlandığı için, ölçeğin faktör yapısı her iki grupta da aynıdır ve faktörler arası ilişkiler karşılaştırılabilir. Ancak metrik değişmezlik sağlanamadığından, faktör puanlarının veya gözlenen puanların doğrudan karşılaştırılması dikkatle yapılmalıdır (Vandenberg ve Lance, 2000). Byrne ve arkadaşları (1989), bu tür durumlarda kısmi metrik değişmezliğin (partial metric invariance) incelenebileceğini önermektedir. Kısmi metrik değişmezlik analizinde, hangi maddelerin faktör yüklerinin cinsiyetler arasında farklılaştığı tespit edilir ve bu maddeler için kısıtlamalar gevşetilerek geri kalan maddelerle metrik değişmezliğin sağlanıp sağlanamayacağı test edilir.

Gelecek çalışmalarda, dengeli cinsiyet dağılımına sahip örneklemlerle ölçme değişmezliğinin yeniden test edilmesi, bu bulguların genellenebilirliğini artıracaktır. Ayrıca, kısmi metrik değişmezlik analizlerinin yapılması, hangi maddelerin cinsiyetler arasında farklı işlediğini belirlemeye ve bu maddelerin içerik açısından neden farklılaştığını anlamaya yardımcı olacaktır. Bu tür analizler, ölçeğin gelecekteki revizyonları için de önemli bilgiler sağlayabilir. Ek olarak, farklı yaş gruplarında (ergenler, orta yaş, yaşlı yetişkinler) ve kültürel bağlamlarda ölçme değişmezliğinin incelenmesi, ölçeğin evrenselliğini test etmek açısından değerli olacaktır.

Araştırmanın bulguları, mizaçsal umudun Türk kültüründe de psikolojik iyi oluşun önemli bir belirleyicisi olduğunu ve duygusal umudun ölçülmesinde MUDÖ'nün geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bu ölçek, hem araştırma hem de uygulama alanlarında, bireylerin umut düzeylerinin değerlendirilmesi ve psikolojik müdahalelerin planlanmasında önemli katkılar sunabilir. Özellikle pozitif psikoloji uygulamaları, psikolojik danışmanlık ve klinik değerlendirmelerde, bireylerin duygusal umut düzeylerinin belirlenmesi, psikolojik dayanıklılık ve iyi oluşun artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır (Fredrickson, 2001; Gallagher ve Lopez, 2009). Ayrıca, MUDÖ'nün geçerli ve güvenilir olması, Türkiye'de umudun duygusal boyutunu merkeze alan yeni araştırmaların ve uygulamaların önünü açacaktır. Sonuç olarak, bu çalışma ile MUDÖ'nün psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir olduğu görülmüş, umudun duygusal boyutunun Türk kültüründe de anlamlı ve ölçülebilir bir yapı olduğu ortaya konmuştur.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Sınırlılıklar ve öneriler

Bu araştırmanın bulguları, MUDÖ'nün psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymakla birlikte, bazı sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle, araştırmanın örneklemi büyük ölçüde üniversite öğrencilerinden oluşmakta ve kadın katılımcı oranı erkeklere kıyasla oldukça yüksektir (kadın n = 238, %65.2; erkek n = 127, %34.8). Bu durum, elde edilen bulguların genellenebilirliğini sınırlayabilmekte ve özellikle cinsiyetler arası karşılaştırmalarda istatistiksel gücün dengesiz dağılmasına yol açabilmektedir. Nitekim, cinsiyete göre ölçme değişmezliği analizlerinde yapısal değişmezlik sağlanmış, ancak metrik değişmezlikte ΔRMSEA kriterinin (.017 > .015) minimal düzeyde aşılması nedeniyle tam metrik değişmezlik sağlanamamıştır (Bkz. Tablo 5). Ölçme değişmezliği analizlerinin hiyerarşik yapısı gereği, metrik değişmezlik sağlanamadığında üst düzey değişmezlik aşamalarına (skalar ve katı değişmezlik) geçilmemektedir. (Vandenberg ve Lance, 2000). Bu nedenle, bu çalışmada skalar ve katı değişmezlik test edilmemiştir. Gelecek çalışmalarda, daha dengeli cinsiyet dağılımına sahip ve farklı yaş gruplarını (ergenler, yetişkinler, yaşlılar) kapsayan örneklemlerle benzer analizlerin tekrarlanması ve kısmi metrik değişmezlik (partial metric invariance) analizlerinin yapılması, ölçeğin cinsiyetler arası kullanımına ilişkin daha net bilgiler sağlayacaktır.

İkinci olarak, bu çalışmada test-tekrar test güvenirliği analiz edilmemiştir. Bu nedenle, ölçeğin kararlılık anlamındaki güvenirliğine ilişkin herhangi bir kanıt sunulamamıştır. Belirli bir zaman aralığında ölçeğin tutarlı ölçümler sağlayıp sağlamadığı henüz test edilmemiştir. Gelecek araştırmalarda, uygun zaman aralıklarıyla (örneğin 2-4 hafta) yapılacak test-tekrar test güvenirliği çalışmaları, ölçeğin zamana göre kararlılığını değerlendirmek için kritik önem taşımaktadır. Ayrıca, bu çalışmada yalnızca Cronbach Alpha ve McDonald's Omega iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış olup, madde-toplam korelasyonları ve yarıya bölme güvenirliği gibi ek güvenirlik göstergeleri incelenmemiştir.

Üçüncü olarak, araştırmanın kesitsel bir desenle yürütülmüş olmasıdır. Bu nedenle, elde edilen bulgular yalnızca belirli bir zaman dilimindeki ilişkileri yansıtmakta, duygusal umudun zaman içindeki değişimini veya psikolojik müdahalelerin etkisini değerlendirmeye olanak tanımamaktadır. İlerleyen araştırmalarda, boylamsal desenler kullanılarak ölçeğin zamana bağlı duyarlılığı, değişime açıklığı ve tahmin geçerliliği incelenebilir. Özellikle, umut düzeyinin yaşam olayları, stresli durumlar veya terapötik müdahalelerle nasıl değiştiğini anlamak için boylamsal veriler önemli bilgiler sağlayacaktır.

Dördüncü olarak, araştırmanın bir diğer sınırlılığı, ölçeğin yalnızca Türkiye örnekleminde ve belirli bir kültürel bağlamda test edilmiş olmasıdır. Umut kavramının kültürler arası farklılıklar gösterebileceği dikkate alındığında (Snyder, 2002), MUDÖ'nün farklı kültürel gruplarda ve çeşitli toplumsal bağlamlarda da geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sınanması gerekmektedir. Kültürler arası ölçme değişmezliği (cross-cultural measurement invariance) çalışmaları, ölçeğin evrenselliğini test etmek için önemlidir. Ayrıca, bu çalışmada klinik örneklemler veya özel gruplar (örn., depresyon tanısı almış bireyler, kronik hastalar, travma yaşamış bireyler) yer almamıştır. Gelecek araştırmalarda, ölçeğin bu tür gruplarda da psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve klinik ile klinik olmayan gruplar arasında ayırt edici geçerlik analizlerinin yapılması, MUDÖ'nün kullanım alanlarını genişletecektir.

Son olarak, elde edilen bulguların uygulamaya aktarılabilmesi için, MUDÖ'nün psikolojik danışmanlık, eğitim ve klinik uygulamalarda kullanımıyla ilgili müdahale ve izleme çalışmalarına ihtiyaç

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

vardır. Özellikle, umudu artırmaya yönelik programların (örn., bilişsel-davranışçı terapi, pozitif psikoloji müdahaleleri, dayanıklılık eğitim programları) etkililiğinin değerlendirilmesinde MUDÖ'nün bir ön-test ve son-test ölçüm aracı olarak kullanılması, ölçeğin pratik değerini artıracaktır. Tüm bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak, MUDÖ'nün Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği farklı örneklemler, yöntemler ve kültürel bağlamlarla desteklendikçe, alanyazına ve uygulamaya önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Bakır, V. ve Kuşci, İ. (2026). Mizaçsal Umut Duygusu Ölçeği: Türkiye örnekleminde yeni bir ölçeğin psikometrik incelemesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi,* 17(1), 47-69.
DOI. 10.51460/baebd.1696407

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

Atak, H. (2013). On-Maddeli Kişilik Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması. *Nöropsikiyatri Arşivi, 50*(4), 312-319. https://doi.org/10.4274/npa.y6128

Bartlett, M. S. (1954). A note on the multiplying factors for various χ^2 approximations. Journal of the Royal Statistical Society, 16(2), 296-298.

Bernardo, A. B. (2010). Extending hope theory: Internal and external locus of trait hope. *Personality and individual differences*, *49*(8), 944-949.

Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 1*(3), 185-216. https://doi.org/10.1177/135910457000100301

Brislin, R. W. (1986). The wording and translation of research instruments. In W. J. Lonner and J. W. Berry (Eds.), *Field methods in cross-cultural research* (pp. 137-164). Sage.

Byrne, B. M., Shavelson, R. J., ve Muthén, B. (1989). Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: The issue of partial measurement invariance. *Psychological Bulletin, 105*(3), 456–466. https://doi.org/10.1037/0033-2909.105.3.456

Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling, 14*(3), 464–504. https://doi.org/10.1080/10705510701301834

Cheung, G. W., ve Rensvold, R. B. (2002). Evaluating goodness-of-fit indexes for testing measurement invariance. *Structural Equation Modeling, 9*(2), 233–255. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0902_5

Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Costello, A. B., and Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 10(1), 7.

Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., ve Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods*, 4(3), 272-299.

Feldman, D. B., ve Jazaieri, H. (2024). Feeling hopeful: development and validation of the trait emotion hope scale. *Frontiers in Psychology*, *15*, 1-18. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1322807

Feldman, D. B., ve Snyder, C. R. (2005). Hope and the meaningful life: Theoretical and empirical associations between goal–directed thinking and life meaning. *Journal of Social and Clinical Psychology, 24*(3), 401-421.

Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist, 56*(3), 218–226. https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218

Fornell, C., ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research, 18*(1), 39–50. https://doi.org/10.2307/3151312

Gallagher, M. W., ve Lopez, S. J. (2009). Positive expectancies and mental health: Identifying the unique contributions of hope and optimism. *The Journal of Positive Psychology, 4*(6), 548-556.

Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., ve Swann, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality, 37*(6), 504-528. https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00046-1

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis (7th ed.).* Pearson Prentice Hall.

Hambleton, R. K., ve Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology, 1*(1), 1-13.

Hambleton, R. K., Merenda, P. F., ve Spielberger, C. D. (2004). Issues, designs, and technical guidelines for adapting tests into multiple languages and cultures. In *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment* (pp. 15-50). Psychology Press.

Holgado–Tello, F. P., Chacón–Moscoso, S., Barbero–García, I., ve Vila–Abad, E. (2010). Polychoric versus Pearson correlations in exploratory and confirmatory factor analysis of ordinal variables. *Quality and Quantity*, 44(1), 153–166. https://doi.org/10.1007/s11135-008-9190-y

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Hu, L., ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*(1), 1–55. https://doi.org/10.1080/10705519909540118

Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement, 20*(1), 141-151.

Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika, 39*(1), 31-36.

Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling (4th ed.).* Guilford Press.

Krafft, A. M. (2025). Basic beliefs of hope: a cross-cultural comparison. *Frontiers in Psychology, 16*, 1520887. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1520887

Kuşçi, İ., ve Belen, H. (Under Review). Psychometric properties of the Turkish version of the Persevering Hope Scale: A Rasch analysis study. *BMC Psychology*. (Under Review)

Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. Oxford University Press.

Li, C. H. (2016). Confirmatory factor analysis with ordinal data: Comparing robust maximum likelihood and diagonally weighted least squares. *Behavior Research Methods*, 48(3), 936–949. https://doi.org/10.3758/s13428-015-0619-7

Lovibond, P. F., ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy, 33*(3), 335-343. https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00075-U

Marques, S. C., Lopez, S. J., ve Pais-Ribeiro, J. L. (2011). Building hope for the future: A program to foster strengths in middle-school students. *Journal of Happiness Studies, 12*(1), 139-152.

McAdams, D. P. (1995). *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. Guilford Press.

Meade, A. W., ve Bauer, D. J. (2007). Power and precision in confirmatory factor analytic tests of measurement invariance. *Structural Equation Modeling, 14*(4), 611–635. https://doi.org/10.1080/10705510701575461

Meredith, W. (1993). Measurement invariance, factor analysis and factorial invariance. *Psychometrika, 58*(4), 525–543. https://doi.org/10.1007/BF02294825

Nunnally, J. C., ve Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory (3rd ed.). McGraw-Hill.

Pleeging, E. (2022). Measuring hope: Validity of short versions of four popular hope scales. *Quality and Quantity: International Journal of Methodology, 56*(6), 4437–4464. https://doi.org/10.1007/s11135-022-01316-w

Rueger, S. Y., Worthington, Jr, E. L., Davis, E. B., Chen, Z. J., Cowden, R. G., Moloney, J. M., ve Glowiak, K. J. (2023). Development and initial validation of the Persevering Hope Scale: Measuring wait-power in four independent samples. *Journal of Personality Assessment, 105*(1), 58-73. https://doi.org/10.1080/00223891.2022.2032100

Sarıçam, H. (2018). The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in health control and clinical samples. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research, 7*(1), 19-30. https://doi.org/10.5455/JCBPR.274847

Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online, 8(*2), 23–74.

Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry, 13*(4), 249-275.

Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C., ve Harney, P. (1991). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*(4), 570-585. https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.4.570

Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.

Tarhan, S., ve Bacanlı, H. (2015). Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being, 3*(1), 1-14.

Telef, B. B. (2013). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(3), 374-384.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2026), 17 (1), 47-69.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2026), 17 (1), 47-69.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Vandenberg, R. J., ve Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods, 3*(1), 4–69. https://doi.org/10.1177/109442810031002

Worley, J. A. (2019). Locus of Hope. In *Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 1-4). Springer, Cham.

Ek 1: Ölçek İzni

